

I. 523.

ah 1864.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

38212

A 5848.

Gesti-ma-rahwa

K a l e n d e r

ehi

Täht-Ramat

1864

SIG. SOC. STUD.
+ ESTONORUM. +
DORPATENS.

aasta peale pärrast meie

Issanda Jeesuse Kristusse
sündimist.

Sel aastal on 366 pääwa.

Tallinnas,

trükitud Lindworsi pärrijate kirjadega.

Märkide seletus.

- ☉ Noor-kuu. ☉ Täis-kuu.
) Esimene weerand. ☾ Wiimne weerand.
 e. l. enne lõunat. — p. l. pärast lõunat.
 P. Püha. — p. pärast ehk pääw.

Aasta muutmised.

- Rehade** hakkab 8. Paastu-kuu pääwal kellu 9, 49 minutit enne lõunat. Siis on pääw ja ö ühe pikkused.
Sui hakkab 9. Jaani-kuu pääwal kellu 6, 31 minutit e. l. Siis on meil kõige pitkem pääw.
Sügise hakkab 10. Mihkli-kuu pääwal kellu 8, 55 minutit pärast lõunat. Siis on jälle pääw ja ö ühe pikkused.
Talwe hakkab 8. Jõulu-kuu pääwal kellu 2, 42 minutit pärast lõunat. Siis on meil kõige lühem pääw.

Pääwa- ja Kuu-warjutamised.

Sel 1864 aastal on kaks Pääwa-warjutamist, aga kõik Tallinnas nägemata.

Von der Censur gestattet, jedoch nur in den Ostseegouvernements abgesehen. Ders at, den 14. September 1863. Nr. 109.

Aastaid arwatakse tänawu:

	Aastat.
Maaikma loomisest	5813
Jeesuse Kristuse sündimisest	1864
Tartu linna ülesehitamisest	834
Ristiuse Riamaale tulemisest	673
Tallinna ülesehitamisest	645
Pernu linna alustamisest	609
Raamatute trükimise hakatusest	424
Luteruse õige usu üleswõtmisest	347
Lindworsi trükimaja hakatusest	256
Wanast kattust	207
Wäe Brandenburi minemisest	186
Toompää ärapõlemisest	180
Suurest nälgast Riama ja Tallinna maal	169
Peeterburgi linna ülesehitamisest	161
Teisest kattust	154
Meie Wäe Wene-riigi walitsuse alla saamisest	154
Tartu suure kooli alustamisest	62
Uute röögidest panemisest	61
Prantsuse Moskwas olemisest	51
Eesti-maa priiuse kuulutusest	47
Meie suure Keisri Herra Aleksandri II. sündim. ...	46
Riamaa priiuse kuulutusest	44
Sumalateenistusest uue kiriku-seaduse järel	30
Krimi sõda hakatusest	10
Meie Keisri Herra Aleksandri II. walitsuse hak. ...	9
Wiimsest hinge kirjutusest	6
Wene-maa priiuse kuulutusest	3

Nääri pääw. — Kristuse ümberseikamisest. Luf. 2, 21.

1 Keßnäd.	Nääri pääw	Mita Jummal!
2 Neljasp.	Nabel, Set	Kange külm.
3 Neede	Genof	
4 Laupääw	Metusala	0, 45 e. l.

P. p. Nääri p. — Joosep läheb Egiptuse maale. Matt. 2, 13-23.

5 Pühap.	Simeon	Lumesadu
6 Esmasp.	3 Kuninga P.	ja
7 Teisip.	Juljanus	külmad
8 Keßnäd.	Erart	ilmad.
9 Neljasp.	Peatus	
10 Neede	Paawli pw.	
11 Laupääw	Swrain	11, 45 p. l.

1 P. p. 3 R. P. — Jeesus 12 aastat wana. Luf. 2, 41—52.

12 Pühap.	Rein	Külmad
13 Esmasp.	Hilarius	ja
14 Teisip.	Robert.	lumesadused
15 Keßnäd.	Tiidrik	ilmad.
16 Neljasp.	Kiispert	Pääwa-
17 Neede	Tönikse pw.	paiste.

18 Laupääw | Kõel | Külm ilm.

2 P. p. 3 R. P. — Pulmad Kaana limas. Joan. 2, 1—11.

19 Pühap.	Saara	
20 Esmasp.	Waab. Seb.	 1, 56 e. l.
21 Teisip.	Neetu	
22 Keßnäd.	Madleena	Külma
23 Neljasp.	Lota	ja
24 Neede	Timoteus	
25 Laupääw	Paawli ümb.	lumesadu.

3. P. p. 3 R. P. — Peäliskust-Kapernauma limas. Matt. 8, 1-16.

26 Pühap.	Polikarpus	 7, 49 p. l.
27 Esmasp.	Krisostomus	
28 Teisip.	Kaarl	Külmad
29 Keßnäd.	Samuel	wagased
30 Neljasp.	Adelgund	
31 Neede	An	ilmad.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. kahesja 50 minutit, ja weereb alla l. kolm 28 minutit. — 11mal tõuseb päike l. kahesja 34 minutit, ja weereb alla l. kolm 51 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kahesja 13 minutit, ja weereb alla l. neli 16 minutit.

1 Laupääv | Piritä | Waganekülm.

4. P. p. 3 R. P. — Kristus sunnib tuld. Matt. 8, 23-27.

2 Pühap.	Küündla pw.	 3, 3 p. 1.
3 Esmasp.	Hanna	
4 Teisip.	Weronika	Külmad
5 Restnäd.	Agata	
6 Neljasp.	Toora	lumesadused
7 Neede	Rikard	
8 Laupääv	Salomon	ilmad.

5. P. p. 3 R. P. — Umbrohust. Matt. 13, 24-30.

9 Pühap.	Apollonia	 6, 40 p. 1.
10 Esmasp.	Kolastika	
11 Teisip.	Gedu	lumesadu
12 Restnäd.	Gilalia	
13 Neljasp.	Penigna	ja
14 Neede	Valentin	
15 Laupääv	Wauстина	wihma.

9. P. e. R. üll. P. — Wiina-mäest. Matt. 20, 1-16.

16 Pühap. | Juula | Tuuline.

17 Esmasp.	Konstantia	 2, 21 p. 1.
18 Teisip.	Konfordia	
19 Restnäd.	Sim. Apost.	Külmad
20 Neljasp.	Cigarius	
21 Neede	Jesaias	selged ilmad.
22 Laupääv	Peetri pw.	

8 Püha e. R. üll. Püha. — Kõlwaja. Luk. 8, 4-15.

23 Pühap.	Miina	Külm tuul.
24 Esmasp.	Madikse pw.	
25 Teisip.	Wiktör	 5, 38 e. 1.
26 Restnäd.	Nestor	
27 Neljasp.	Leander	Selged
28 Neede	Justus	
29 Laupääv	Makarius	ja külmad ilmad.

Isel selle kuu pw. tõuseb väike k. seitse 45 minutit, ja weereb alla k. neli 44 minutit. — 11mal tõuseb väike k. seitse 18 minutit, ja weereb alla k. wiis 19 minutit. — 21mal tõuseb väike k. kuus 50 minutit, ja weereb alla k. wiis 34 minutit.

Päästu Püha. — Pime tee ääres. Luf. 18, 31—43.

1 Pühap.	Albinus	Lumesadu.
2 Esmasp.	Medea	
3 Teisip.	Wastla pw.	 7, 46 p. l.
4 Keisnäd.	Tuhka pw.	
5 Neljasp.	Angelus	Selged
6 Reede	Kotwrid	tuulsed
7 Laupääm	Perpetua	ilmad.

1 P. Paastus. — Kristust kiusatakse. Matt. 4, 1—11.

8 Pühap.	Pööri pw.	Selge
9 Esmasp.	Prudensius	ilm.
10 Teisip.	Wifeus	
11 Keisnäd.	Palwe pääw.	 0, 3 p. l.
12 Neljasp.	Kreekor	
13 Reede.	Ernst	Lumesadused
14 Laupääm	Satarjas	ilmad.

2 P. Paastus. — Kananea maa naene. Matt. 15, 21—28.

15 Pühap.	Matilde	Miisked
16 Esmasp.	Aleksander	tuulsed
17 Teisip.	Truuta	ilmad.

18 Keisnäd	Kabriel	 11, 59 p. l.
19 Neljasp.	Joosep	
20 Reede	Olga	Soojad
21 Laupääm	Pent	ilmad.

3 P. Paast. — Kristus ajab kuradid wälja. Luf. 11, 14—28.

22 Pühap.	Kawael	Selge ja
23 Esmasp.	Tiits	pääwapaiste.
24 Teisip.	Kasimir	
25 Keisnäd.	P. Maarja pw.	 3, 28 p. l.
26 Neljasp.	Manuel	
27 Reede	Kustaw	Selged
28 Laupääm	Rideon	soojad ilmad.

4 P. Paastus — Kristus sööda 5000 meest. Joan. 6, 1—15.

29 Pühap.	Eistakius	Soojad pää-
30 Esmasp.	Aldonius	wad ja kül-
31 Teisip.	Tetlaus	mad ööd.

1 sel selle kuu p. tõuseb päike l. kuus 24 minutit, ja weereb alla l. wiis 56 minutit. — 11 mal tõuseb päike l. wiis 54 minutit, ja weereb alla l. kuus 20 minutit. — 21 mal tõuseb päike l. wiis 23 minutit, ja weereb alla l. kuus 44 minutit.

1 Keeltnäd.	Karjal. p.	 1, 48 e. l.
2 Neljasp.	Paulina	
3 Neede	Berdinand	
4 Laupääm	Ambrosius	

Tuulne.

5 P. Paastus. — Jeesus kiwidega wisatud. Joao. 8, 46—59.

5 Pühap.	Massim	Wäga head pääwad, wahel öö-kulmad.
6 Esmasp.	Rölestin	
7 Teisip.	Aron	
8 Keeltnäd.	Liborius	
9 Neljasp.	Bogislaus	
10 Neede	Etsekiel	 2, 58 e. l.
11 Laupääm	Leo	

6 P. Paastus. — Kristuse süüesõitmine. Matt. 21, 1—9.

12 Pühap.	Palmi puu P.	Heitlikud ilmad ja öö-kulmad.
13 Esmasp.	Justinus	
14 Teisip.	Künni pääw	
15 Keeltnäd.	Olimpia	
16 Neljasp.	Suur Neljasp.	
17 Neede	Suur Neede	 3, 2 p. l.

18 Laupääm	Walerian	Tuulne.
------------	----------	---------

R. üll. P. — Kristuse ülestõusmine. Mark. 16, 1—8.

19 Pühap.	1 Ülestõus. P.	Paras külm ja pääwapaiste, se järel
20 Esmasp.	2 Ülestõus. P.	
21 Teisip.	Adolarius	
22 Keeltnäd.	Rajus	
23 Neljasp.	Jüri pääw	
24 Neede	Albert	 1, 53 e. l.
25 Laupääm	Markuse pw.	

1 P. p. üll. P. — Kinnipandud usjed. Joao. 20, 19—23.

26 Pühap.	Etsekiel	tuleb pilwene ilm. Mürista- mine.
27 Esmasp.	AnastasiuS	
28 Teisip.	Witalis	
29 Keeltnäd.	Reimund	
30 Neljasp.	Grastus	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike l. neli 52 minutit, ja weereb alla l. seitse 10 minutit. — 11mal tõuseb päike l. neli 24 minutit, ja weereb alla l. seitse 34 minutit. — 21mal tõuseb päike l. kolm 57 minutit, ja weereb alla l. seitse 58 minutit.

1 Reede	Wölbri p w.	 8, 0 p. 1.
2 Laupääv	Sigismund	

2 P. p. üll. P. — Sea karjane. Joan. 10, 12—16.

3 Pühap.	† Leidmise p w.	Heitlikud
4 Esmasp.	Wlorian	ilmad
5 Teisip.	Rotard	ja
6 Keisnäd.	Susanna	pääwapaiste.
7 Neljasp.	Ulrika	
8 Reede	Tanislauß	 3, 3 p. 1.
9 Laupääv	Rigulaß	

3 P. p. üll. P. — Ürikesse aja pärast. Joan. 16, 16—23.

10 Pühap.	Rordian	Head
11 Esmasp.	Panratsius	sojad
12 Teisip.	Hendriete	pääwad.
13 Keisnäd.	Serwatsius	Kuiv ilm.
14 Neljasp.	Kristjaan	
15 Reede	Sohwi	 11, 0 e. 1.
16 Laupääv	Krööt	

4 P. p. üll. P. — Kristusse äraminemisest. Joan. 16, 5—15.

17 Pühap.	Anton	Soe ilm.
-----------	-------	----------

18 Esmasp.	Cerif	Pilwine
19 Teisip.	Wiilip	taewas
20 Keisnäd.	Pil	ja
21 Neljasp.	Pontufina	wihma.
22 Reede	Wiili	
23 Laupääv	Tesiderius	 1, 19 p. 1.

5 P. p. üll. P. — Digest palumisest. Joan. 16, 23—30.

24 Pühap.	Ester	Tuulsed
25 Esmasp.	Urbanus	ilmad.
26 Teisip.	Eduard	Umbne,
27 Keisnäd.	Ludolw	wihmane
28 Neljasp.	Caewamin. P.	ilm.
29 Reede	Suur † p w.	Selge ilm.
30 Laupääv	Wigand	

6 P. p. üll. P. — Röömustajast waimust. Joan. 15, 26—16, 4.

31 Pühap.	Petronella	 1, 27 p. 1.
-----------	------------	---

Isel selle ku p w. tõuseb päike k. kolm 33 minutit, ja weereb alla k. kabeksa 21 minutit. — 11mal tõuseb päike k. kolm 12 minutit, ja weereb alla k. kabeksa 43 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kaks 56 minutit, ja weereb alla k. üheksa.

1 Esmasp.	Kotstalt	Ilm
2 Teisp.	Martellus	lööb selget
3 Restnäd.	Emma	ja pääwad
4 Neljasp.	Tarius	lähewad
5 Reede	Poniwatšius	soojemaks.
6 Laupäaw	Artemius	

Neli Püha. — Püha Waimust. Joan. 14, 23—31.

7 Pühap.	Neli püha 1 pw.	 0, 33 e. l.
8 Esmasp.	Neli püha 2 pw.	
9 Teisp.	Pitkem pw.	Soojad
10 Restnäd.	Hants	pääwad.
11 Neljasp.	Barnabas	Umbne
12 Reede	Pasilides	ilm
13 Laupäaw	Tobias	

Kolmainu Jumala P. — Jeesus ja Nikodemus. Joan. 3, 1-15.

14 Pühap.	Tellow	 4, 54 p. l.
15 Esmasp.	Wiidi pw.	
16 Teisp.	Justina	a
17 Restnäd.	Nikander	wihma.

18 Neljasp.	Homerus	Wihmased
19 Reede	Kerwasius	ilmad.
20 Laupäaw	Wlorentin	

1 P. p. 3. a. J. P. — Nikas mees ja Laatsarus. Luk. 16, 19—31.

21 Pühap.	Rael	
22 Esmasp.	Karulina	 2, 13 e. l.
23 Teisp.	Pasilius	
24 Restnäd.	Jaani pääw.	Soojad ja
25 Neljasp.	Webronia	nägemata
26 Reede	Jeremias	suised ilmad.
27 Laupäaw	Ladislaus	

2 P. p. 3. a. J. P. — Suurest õhtu söömaajast. Luk. 14, 16—24.

28 Pühap.	Josua	Ilusad ilmad.
29 Esmasp.	Peetri Paw.p.	 5, 30 e. l.
30 Teisp.	Villa	

Isel jelle kuu pw. tõuseb päike f. kaks 46 minutit, ja weereb alla f. üheksa 14 minutit. — 11mal tõuseb päike f. kaks 45 minutit, ja weereb alla f. üheksa 18 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kaks 52 minutit, ja weereb alla f. üheksa 14 minutit.

1 Keelkäd.	Teobald	Ilusad ilmad.
2 Neljasp.	Heina M. pw.	
3 Neede	Kornelius	
4 Laupäaw	Ulrik	

3 P. v. 3 a. J. P. — Arakadunud lambast. Luf. 5, 1—10.

5 Pühap.	Anselm	 8, 15 c. l.
6 Esmasp.	Hektor	
7 Teisip.	Demetrius	
8 Keelkäd.	Rilian	
9 Neljasp.	Kirillus	Range soe ilm.
10 Neede	7 Wenda	
11 Laupäaw	Cleonora	

4 P. v. 3 a. J. P. — Olge armulised. Luf. 6, 36—42.

12 Pühap.	Hindrek	 10, 25 p. l.
13 Esmasp.	Mareta pw.	
14 Teisip.	Ponawent	
15 Keelkäd.	Apost. jäg.	
16 Neljasp.	August	Wahel selge, wahel
17 Neede	Aleksius	
18 Laupäaw	Rosina	

5 P. v. 3 a. J. P. — Rohke kala saak. Luf. 5, 1—11.

19 Pühap.	Bridrika	 4, 13 p. l.
20 Esmasp.	Celias	
21 Teisip.	Daniel	
22 Keelkäd.	Maarja Mad.	
23 Neljasp.	Oskar	taewas.
24 Neede	Kristina	
25 Laupäaw	Jaagupi pw.	Wihma.

6 P. v. 3 a. J. P. — Wariserite wigusest. Matt. 5, 20—26.

26 Pühap.	Anu	Selged ja juised
27 Esmasp.	Marta	
28 Teisip.	Plato	 7, 36 p. l.
29 Keelkäd.	Olowi pw.	
30 Neljasp.	Abdon	
31 Neede	Kristwrid	ilmad.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike f. kolm 7 minutit, ja weereb alla f. üheksa 2 minutit. — 11mal tõuseb päike f. kolm 27 minutit, ja weereb alla f. kaheksa 44 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kolm 48 minutit, ja weereb alla f. kaheksa 22 minutit.

1 Laupääm | Peetri wang. | Range tuul.

7 P. p. 3 a. J. P. — 4000 meest söödetafje. Mark. 8, 1—9.

2 Pühap.	Hannibal	Ilusad
3 Esmasp.	Gleasar	ilmad.
4 Teisip.	Tominius	
5 Restnäd.	Oswald	 3, 16 p. 1.
6 Neljasp.	Eigenius	
7 Neede	Aline	Wihmased
8 Laupääm	Kerhard	ilmad.

8 P. p. 3 a. J. P. — Wale prohwetitest. Matt. 7, 15—23.

9 Pühap.	Romanus	Ilusad
10 Esmasp.	Lauritsa p w.	ilmad.
11 Teisip.	Herm	
12 Restnäd.	Klaara	 7, 43 e. 1.
13 Neljasp.	Ellu	
14 Neede	Eisebius	Miisked
15 Laupääm	Ruki M. p w.	ilmad.

9 P. p. 3 a. J. P. — Üleskohtune majapidaja. Luk. 16, 1—9.

16 Pühap. | Jisaak | Wihma.

17 Esmasp.	Wilibald	Selge
18 Teisip.	Leenu	taewas.
19 Restnäd.	Seebald	
20 Neljasp.	Pärnard	 7, 47 e. 1.
21 Neede	Rut	
22 Laupääm	Wilibert	Tuul.

10 P. p. 3 a. J. P. — Jerusalema ärarikkumiseft. Luk. 19, 41—48.

23 Pühap.	Sakeus	Heitlikud
24 Esmasp.	Pärtli p w.	
25 Teisip.	Ludwi	ilmad.
26 Restnäd.	Jrenäns	
27 Neljasp.	Kebhard	
28 Neede	Augustin	 7, 29 e. 1.
29 Laupääm	Joan. huk.	

11 P. p. 3 a. J. P. — Wariserist ja tõlnerist. Luk. 18, 9—14.

30 Pühap.	Aleksander	Wilu ja
31 Esmasp.	Nebekka	tuulne.

Isel selle kuu p w. tõuseb päike k. neli 14 minutit, ja weereb alla k. seitse 53 minutit. — Ilmal tõuseb päike k. neli 37 minutit, ja weereb alla k. seitse 25 minutit. — 21mal tõuseb päike k. wiis 0 minutit, ja weereb alla k. kuus 57 minutit.

1 Teisip.	Ekidius	Soojad
2 Restnäd.	Liisa	
3 Neljasp.	Reinard	 10, 48 p. l.
4 Reede	Kai	
5 Laupääm	Mooses	ilmad.

12 P. p. 3 a. J. P. — Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

6 Pühap.	Magnus	Mõne sooja
7 Esmasp.	Regina	ilma
8 Teisip.	Maarja sünd.	järel vihma.
9 Restnäd.	Bruno	
10 Neljasp.	Pööri pw.	 8, 38 p. l.
11 Reede	Gewald	
12 Laupääm	Sirus	Müristamine.

13 P. p. 3 a. J. P. — Preestrist ja Lemitiit. Luf. 10, 23—37.

13 Pühap.	Amatus	Mõned
14 Esmasp.	† ilendam.	soojad
15 Teisip.	Nikodemus	ilmad
16 Restnäd.	Leontina	
17 Neljasp.	Josepina	on loota.
18 Reede	Kotlob	

19 Laupääm | Werner | 0, 22 e. l.

14 P. p. 3 a. J. P. — Kümnest pidalitõbiseft. Luf. 17, 11—19.

20 Pühap.	Waušta	Raunid
21 Esmasp.	Matteuse pw.	selged
22 Teisip.	Moorits	ilmad
23 Restnäd.	Osea	
24 Neljasp.	Joan. saam.	on loota.
25 Reede	Kleomas	
26 Laupääm	Harald	 5, 16 p. l.

15 P. p. 3 a. J. P. — Rammonast. Matt. 6, 24—34.

27 Pühap.	Adolw	Tuulsed
28 Esmasp.	Wentfel	ilmad
29 Teisip.	Mihkli pw.	ja
30 Restnäd.	Sironimus	wihma.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike f. wiis 26 minutit, ja weereb alla f. kuus 24 minutit. — 11mal tõuseb päike f. wiis 48 minutit, ja weereb alla f. wiis 54 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kuus 12 minutit, ja weereb alla f. wiis 25 minutit.

1 Neljasp.	Wolmar	Selged ilmad.
2 Neede	Woldemar	 7, 54 e. l.
3 Laupääw	Jairus	

16 P. p. 3 a. J. P. — Raini linna surnud. Lul. 7, 11—17.

4 Pühap.	Veikuse Püha	Märjad
5 Esmasp.	Wridebert	ja
6 Teisip.	Luisa	külmad
7 Keelkäd.	Maali	ja tormised
8 Neljasp.	Tomafia	ilmad.
9 Neede	Tionisius	 1. 7 p. l.
10 Laupääw	Arwid, Mai	

17 P. p. 3 a. J. P. — Weetõbiseft. Lul. 14, 1—11.

11 Pühap.	Burkard	Pilwene
12 Esmasp.	Walwrid	ja külm.
13 Teisip.	Teresa	Umbne
14 Keelkäd.	Kalikstus	külm
15 Neljasp.	Hedu	ilm.
16 Neede	Kallus	
17 Laupääw	Leonhart	

18 P. p. 3 a. J. P. — Suurem käst. Matt. 22, 34—46.

18 Pühap.	Lutkase pw. Euter. usu öiendamise P.	 5, 7 p. l.
19 Esmasp.	Lutsius	
20 Teisip.	Welitsius	Külmad
21 Keelkäd.	Ursel	selged
22 Neljap.	Kordula	ilmad.
23 Neede	Sewerin	
24 Laupääw	Salome	

19 P. p. 3 a. J. P. — Alwatud inimesest. Matt. 9, 1—8.

25 Pühap.	Krispin	 1, 32 e. l.
26 Esmasp.	Amandus	
27 Teisip.	Kapitolin	
28 Keelkäd.	Simon Jud.	Selge
29 Neljasp.	Engelhard	taewas
30 Neede	Abfalon	ja
31 Laupääw	Wolfgang	külm.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kuus 35 minutit, ja weereb alla k. neli 55 minutit. — Ilmal tõuseb päike k. kuus 59 minutit, ja weereb alla k. neli 27 minutit. — 21mal tõuseb päike k. seitse 25 minutit, ja weereb alla k. neli 1 minutit.

Novembri-f. — 24 — Sel kuul on

20 P. v. 3 a. J. P. — Pulma riidest. Matt. 22, 1—14.

1 Pühap.	Pühade pw.	 7, 12 p. 1.
2 Esmasp.	Hinggede pw.	
3 Teisip.	Kotlip	Selge
4 Keisnäd.	Ot	ilm,
5 Neljasp.	Plandina	wihma
6 Reede.	Käspär	ja
7 Laupäaw	Baltasar	lumesadu.

21 P. v. 3 a. J. P. — Kuninga mehhe poja. Joani. 4, 47—54.

8 Pühap.	Klaudius	
9 Esmasp.	Joobst	 8, 56 e. 1.
10 Teisip.	Mart. Putter	
11 Keisnäd.	Mart. Piisk.	Külmad
12 Neljasp.	Joonaš	ilmad
13 Reede.	Artadiuš	ja
14 Laupäaw	Priidrit	lumesadu.

22 P. v. 3 a. J. P. — Kavalast sulast. Matt. 18, 23—35.

15 Pühap.	Leopold	Pääwapaiste.
16 Esmasp.	Otomar	
17 Teisip.	Alwens	 8, 56 e. 1.

30 päawa. — 25 — Talwe-kuu.

18 Keisnäd.	Ešra	Külm
19 Neljasp.	Liisbet	lähäb
20 Reede.	Amoš	suuremaks.
21 Laupäaw	Maarja ohw.	

23 P. v. 3 a. J. P. — Kohtu rabast. Matt. 22, 15—22.

22 Pühap.	Surn. mäl. P.	Tuisuse
23 Esmasp.	Klement	
24 Teisip.	Jošias	 9, 13 e. 1.
25 Keisnäd.	Kadrina pw.	
26 Neljasp.	Kondrad	ilmaga
27 Reede.	Jeta	lähäb
28 Laupäaw	Künter	fulale.

1 Kr. tule. P. — Kristusie sisse sõitmine. Matt. 21, 1—9.

29 Pühap.	Gewert	Paras
30 Esmasp.	Andrefse pw.	külm.

Isel selle kuu pw. tõuseb päike f. seitse 53 minutit ja weereb alla f. kolm 36 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kahesja 17 minutit, ja weereb alla f. kolm 16 minutit. — 21mal tõuseb päike f. kahesja 38 minutit, ja weereb alla f. kolm 2 minutit.

1 Teisip.	Arend	 8, 31 e. l.
2 Restnäd.	Kandidus	
3 Neljasp.	Taali	
4 Neede	Parbo	
5 Laupääv	Sabina	

Selge ilm
ja kange
tuul.

2Kr. tulem. P. — Täbed enne viimist pääwa. Luf. 21, 25—36.

6 Pühap.	Nigula pw.	 6, 42 e. l.
7 Esmasp.	Antonia	
8 Teisip.	Maarja saam.	
9 Restnäd.	Joachim Lühem	
10 Neljasp.	Judit [pääv.	
11 Neede	Elts	ja lumes- fadu.
12 Laupääv	Ottilia	

3Kr. tulem. P. — Joannes wangi tornis. Matr. 11, 2—10.

13 Pühap.	Eutšia	 11, 1 p. l.
14 Esmasp.	Nikastus	
15 Teisip.	Johanna	
16 Restnäd.	Albina	
17 Neljasp.	Ignatius	
18 Neede	Kristow	Paras külm.

19 Laupääv | Lot | Selge ilm.

4 Kr. ml. P. — Joannesse tunnistus. Joan. 1, 19—28.

20 Pühap.	Abraham	 5, 22 p. l.
21 Esmasp.	Tooma pw.	
22 Teisip.	Peata	
23 Restnäd.	Tagobert	
24 Neljasp.	Adam, Gewa	
25 Neede	Jõulu 1 Püha.	Umbne ja lumesadu.
26 Laupääv	Jõulu 2 Püha	

1 Püha p. Jõulu — Imets panemiseft. Luf. 2, 33—40.

27 Pühap.	Jõulu 3 Püha	 0, 39 p. l.
28 Esmasp.	Süüta laste pw.	
29 Teisip.	Noa	
30 Restnäd.	Taawet	
31 Neljasp.	Silvester	

Isel selle kuu pw. tõuseb päike k. kahetsa 53 minutit, ja weereb alla k. kaks 56 minutit. — 11mal tõuseb päike k. üheksa 1 minut, ja weereb alla k. kaks 58 minutit. — 21mal tõuseb päike k. kahetsa 59 minutit ja weereb alla k. kolm 9 minutit.

Kirjutud ramatude wastowõtminne

Rubermango posti-kontoris Tallinnas.

1) Ramatud, mis sadetakse Perno, Riga ja nende wahhe-jamade laudo, ja Ria- ning Kuramale, Wenne-rigi õhtopoolste kubermangodesse, Pohla-male ja ka wõera rikidesse — wõetakse wasto Teisipäwa ja Redde hommikul kello 8 kuni 12.

2) Mis sadetakse Rakwerre, Tõhwi, Narwa, Peterburri, Some-male, hommikopoolse ja kesi Wenne-male — wõetakse wasto Keskäädala ja Laupäwa hommikul kello 8 kuni 12.

3) Mis lähwad Paide, Tartu, Werro-liina, Plesko ja emale õhtopoolse Wenne-male, Pohla-male ja wõera rikidesse — Esmaspäwa ja Neljapäwa hommikul kello 8 kuni 10.

4) Mis lähwad Hapsalo — wõetakse wasto Neljapäwa ja Pühapäwa hommikul kello 8 kuni 10.

Kulleri-postiga sadetakse:

1) Esmaspäwal enne lõunat kello 8 kuni 11 Peterburri.

2) Teisipäwal ja Redel enne lõunat kello 8 kuni 12 Paldiski.

3) Keskäädalal enne lõunat kello 8 kuni 11 Riga.

4) Neljapäwal ja Pühapäwal enne lõunat kello 8—10 Lihhola-liina ja Wergli ehk Wirtso (Werder).

Kroonupühad,

mis ne kiriku seaduse järele kaa Maakirikutes nenda kui Paastu jutluse pääwad tulewad pidada:

- 1) Kiiu-la-kuu 19. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi walitsuse hakatuse pääw.
- 2) Jüri-kuu 17. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi sündimise pääw.
- 3) Heina-kuu 22. p. Meie suure Keisri Pröua Maria Aleksandrowna nime pääw.
- 4) Heina-kuu 27. p. Meie suure Keisri Pröua Maria Aleksandrowna sündimise pääw.
- 5) Leikuse-kuu 26. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi ja tema abikaasa kroonimise pääw.
- 6) Leikuse-kuu 30. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Nikolajewitsi nime pääw.
- 7) Mähli-kuu 8. p. Tšesarewitsi Suurewirsti Nikolai Aleksandrowitsi, Weneriigi aujärje päris pärija sündimise pääw.
- 8) Jõulu-kuu 6. p. Tšesarewitsi Suurew. Nikolai Aleksandrowitsi, Wene-riigi aujärje päris pärija nime pääw.

Keisri Herra Suugufelts.

Aleksander II. Nikolajewits, kõige Wene-riigi walitseja ja Keiser, Pohla-maa Kuningas j. n. e., sündinud 17. Jüri-kuu pääwal 1818.

Maria Aleksandrowna, Keisri Pröua, Hesseni Printsess, sünd. 27. Heina-kuu pääwal 1824.

Nende lapsed:

- 1) Nikolai Aleksandrowits, Tšesarewits, Suurwirst ja Wene-riigi aujärje päris pärija, sündinud 8. Mähli-kuu pääwal 1843.

- 2) **Aleksander Aleksandrowits**, Suurwürl, sündinud 26. Künla-kuu päawal 1845.
- 3) **Wladimir Aleksandrowits**, Suurwürl, sündinud 10. Jüri-kuu päawal 1847.
- 4) **Aleksei Aleksandrowits**, Suurwürl, sünd. 2. Märi-kuu päawal 1850.
- 5) **Sergei Aleksandrowits**, Suurwürl, sünd. 29. Jüri-kuu päawal 1857.
- 6) **Paul Aleksandrowits**, Suurwürl, sünd. 21. Miski-kuu päawal 1860.
- 7) **Maria Alexandrowna**, Suurewürlsti Printses, sündinud 5. Wiina-kuu päawal 1853.

Keisri herra wennad ja öed:

- 1) **Konstantin Nikolajewits**, Suurwürl, sünd. 9. Miski-kuu päawal 1827.
- Tema Pröua Aleksandra Josepowna**, Saksen-Altenburgi Printses, sündinud 26. Jaani-kuu päawal 1830.

Nende lapsed, Suurwürlstid:

- Nikolai Konstantinowits**, sünd. 2. Künla-kuu p. 1850.
Olga Konstantinowna, sünd. 22. Leikuse-f. p. 1851.
Wera Konstantinowna, sünd. 4. Künla-kuu p. 1854.
Konstantin Konstantinowits, sündinud 10. Leikuse-kuu päawal 1858.
Zmitri Konstantinowits, sünd. 1. Jaani-kuu p. 1860.
Wjatseslaw Konstantinowits, sündin. 1. Heina-kuu päawal 1862.
- 2) **Nikolai Nikolajewits**, Suurwürl, sünd. 27. Heina-kuu päawal 1831.
- Tema Pröua Aleksandra Petrowna**, Holstein-Oldenburgi Printses, sündinud 21. Lehe-kuu päawal 1838.

Nende laps:

- Nikolai Nikolajewits**, Suurwürl, sünd. 6. Talwe-kuu päawal 1856.

- 3) **Mihail Nikolajewits**, Suurwürl, j. 13. Wiina-kuu päawal 1832.
- Tema Pröua Olga Wodorowna**, Saadeni Printses, sünd. 8. Miski-kuu päawal 1839.

Nende lapsed:

- Nikolai Mihailowits**, Suurwürl, sünd. 14. Jüri-kuu päawal 1859.
Anastasia Mihailowna, Suurewürlsti Printses, sünd. 16. Heina-kuu päawal 1860.
Mihail Mihailowits, Suurw., j. 4. Wiina-kuu p. 1861.
Georgi Mihailowits, Suurwürl, sünd. 11. Leikuse-kuu päawal 1863.
- 4) **Maria Nikolajewna**, Suurewürlsti Printses, Leichtenbergi Printsi Maksimiliani leik-pröua, sünd. 6. Leikuse-kuu päawal 1819.

Tema lapsed:

- Würlstid ja Printsesid Romanowski, Leichtenbergi Hertfogid ja Hertfoginad,**
Würlst Nikolai Maksimilianowits, sünd. 23. Heina-kuu päawal 1843.
Würlst Eugen Maksimilianowits, sünd. 27. Märi-kuu päawal 1847.
Würlst Sergei Maksimilianowits, sünd. 8. Jöulu-kuu päawal 1849.
Würlst Georg Maksimilianowits, sünd. 17. Künla-kuu päawal 1852.
Printses Maria Maksimilianowna, sünd. 4. Wiina-kuu päawal 1841.
Printses Egenia Maksimilianowna, sünd. 20. Paastu-kuu päawal 1845.
- 5) **Suurewürlsti Printses Olga Nikolajewna**, Württembergi Printsi Karl Wridrif Aleksandri pröua, sünd. 30. Leikuse-kuu päawal 1822.

Keisri tädid:

Anna Pawlowna, Suurewürsti Printses, Hollandi-maa Kuninga Willemi II. leifi-prüna, sünd. 7. Märri-kuu pääwal 1795.

Helena Pawlowna, Württembergi Printses, Suurewürsti Mihail Pawlowitsi leifi-prüna, sünd. 28. Jõulu-kuu pääwal 1806.

Tema laps:

Katarina Mihailowna, Meklenburg-Streelitzi Hertfogi Georgi prüna, sünd. 16. Leikuse-kuu pääwal 1827.

Hobuse-, weikse- ja kauba-laadad.

I. Cesti-maa Kubermangus.

Saabsalu-linnas: 1) Märri-kuu 10mal ja 11mal pääwal.
2) Mihkli-kuu 14mal ja 15mal pääwal.

Jõhmis: 1) 18. ja 19. Künla-kuu pääwal. 2) Mihkli-kuu 24mal ja 25mal pääwal.

Jõelähtmes: nädal pärast Mihkli-pääwa.

Reblastes: Mihkli-pääwal, 3 p., lina-laad.

Keila-kiriku juures: Mihkli-p. ja kaks pääwa se järele.

Koloweres: 1) Märri-kuu 17mal pääwal. 2) Wiina-kuu 4mal pääwal, 2 p.

Lihula-linnas: 1) Esmapääwal enne Wastla-pääwa.
2) Mihkli-kuu 24mal pääwal.

Merjama-kiriku juures: 3mal Kristuse tulemise Pühal.

Mihkli-kiriku juures: 29mal Mihkli-kuu pääwal.

Orkital: Märri-kuu 7mal ja 8mal pääwal.

Paide-linnas: 1) Künla-kuu 3mal pääwal. 2) Jaani-kuu 25mal pääwal. 3) Mihkli-kuu 10mal ja 11 mal pääwal.

4) Talwe-kuu 8mal ja 9mal pääwal.

Paldiski-linnas: 1) 2jel ja 3mal Künla-kuu pääwal.
2) Mihkli-kuu 21mal ja 22mal pääwal.

Rakwere-linnas: 1) Märri-kuu 27mal ja 28mal pääwal.
2) Jaani-kuu 16mal ja 17mal p. 3) Mihkli-pääwal.

Naplas: 1) kolmandamal reedel pärast Märri-pääwa. 2) esimesel reedel pärast Mihkli-pääwa.

Tallinnas: 1) Jaani-kuu 20mast pääwast kuu otsani.
2) Mihkli-kuu 26mal, 27mal ja 28mal pääwal.

Ue-mõisas, Süd-Harjumaal, Kose kihelkonnas, Kuimajõe-kõrtsi juures, hakkab kolmandamal Teispääwal Mihkli-kuus.

Wigalas, Laanemaal, 15. ja 16. Talwe-kuu pääwal.

 Igal aastal 25., 26. ehk 27. Jaani-kuu pääwal, nõnda kuidas see pääw igal aastal saab kohta poolest ete teada antud, on Tallinnas Toompääl lossi hoowis hobuste näitus. Pärast lõunat saab Raadrintaalis Laasna mäe al hooste rammo katkitud, ja hooste peremehed, kelle hobused on katmise juures ilusamad ja tugevamad näitnud, saawad kroonu poolest auhalka. Aga tunnistuse sedel peab iga mehel mõisa poolest kaasas olema, et need hobused on wistist Cesti-maa kubermangu talorahwa juures kasutatud.

 Kubermangu kohtu käsu järele ei ole luba, ei lau-pääwal ega pühapäawal laata yidada, waid, kui uenda juhtub, peab seda teise nädala esimesel argi-pääwal peetama.

II. Lihwlandi-maa Kubermangus.

Abja-mõisas: Mihkli-kuu 2jel ja 3mal pääwal.

Adseli-mõisas: 9mal Leikuse-kuu pääwal.

Antso-mõisas: Mihkli-kuu 14mal pääwal.

Audro-mõisas: 1) Neede enne Wastla-pääwa. 2) 18mal ja 19mal Mihkli-kuu pääwal.

Selme-mõisas: 15mal Leikuse-kuu pääwal.

Karksi-mõisas: 2sel Heina-kuu pääwal.
Kastna-mõisas: 8mal Mihkli-kuu pääwal.
Käo-mõisas: 10mal Wiina-kuu pääwal.
Killingi-mõisas: 29mal Leikuse-kuu pääwal.
Kirrepeäl: 16mal Mihkli-kuu pääwal.
Koorte-mõisas: 15mal Mihkli-kuu pääwal.
Kosse-mõisas: 24mal Leikuse-kuu pääwal.
Kuresaare-linnas: 1) 12mal Künla-kuu p. hakkab suur saksa laat; peetakse 10 pääwa. 2) 15mal Mihkli-kuu p. hobuse ja weikselaat, peetakse 3 pääwa.
Lemsali-linnas: 1) 27mal Künla-kuu pääwal, lina-laad. 2) 9mal Wiina-kuu pääwal, lina-laad.
Lustivere-mõisas: 15mal Wiina-kuu pääwal.
Lutsniki-mõisas, Rõuge kihelkonnas, 6mal Wiina-kuu p.
Moisekaste-mõisas: 24mal Leikuse-kuu pääwal.
Mõnniste-mõisas: 10mal Mihkli-kuu pääwal.
Mustwees: Mardi-pääwal, 10mal Talwe-kuu pääwal.
Oldri-mõisas: 10mal Mihkli-kuu pääwal.
Orikumõisa kõrtsi juures: 15mal Wiina-kuu pääwal.
Pakkula-mõisas: 10mal Mihkli-kuu pääwal.
Pernu-linnas: 1) 20mal Heina-kuu p., saksa laat; peetakse 3 nädalat. 2) Weikse ja hobuse laat Esmaspääwal ja Teisipääwal enne Mihkli-pääwa. Kolmas laat peetakse Esmaspääwal ja Teisipääwal pärast 4mat Kr. tulemise P.
Põltsamaal: 16mal Mihkli-kuu pääwal.
Põlwe-kiriku juures: 8mal Mihkli-kuu pääwal.
Põõrawere-mõisas: 1) 13mal Mihkli-kuu p. 2) 5mal Talwe-kuu pääwal.
Purtniku-mõisas: 9mal Mihkli-kuu pääwal.
Pühajärwe-mõisas, Ottepä kihelkonnas, Ruustagu-laad, 4mal Wiina-kuu pääwal.
Räppinas: 4mal ja 5mal Mihkli-kuu pääwal.
Ria-linnas: 1) 7mal Rääri-kuu pääwal. 2) 20mal Heina-kuu pääwal, willa-laad.

Rõssi-mõisas: 24mal Leikuse-kuu pääwal.
Rõuge-mõisas: 8mal Mihkli-kuu pääwal.
Tenno-mõisas: 21mal Mihkli-kuu pääwal.
Tindi-mõisas: 4mal Mihkli-kuu pääwal.
Taakeperi-mõisas: Helme kihelkonnas, 6. Mihkli-kuu p.
Tartu-linnas: 1) Suur saksa laat, hakkab pääw pärast 3 Kuninga pääwa, peetakse 3 nädalat. 2) 4. Künla-kuu pääwal, lina-laad. 3) Peetri-laad, 29mal Jaani-kuu pääwal. 4) 8mal Mihkli-kuu p. 5) 29mal Mihkli-kuu p., Mikhli-laad 6) 1sel Talwe-kuu p., lina-laad.
Tarweste-mõisas: 1) 29mal Jaani-kuu pääwal, Peetri-laad. 2) 6mal Wiina-kuu pääwal.
Walga-linnas: 1) Saksa laat hakkab 2sel Künla-kuu p., peetakse 8 p. 2) 27mal Jaani-kuu p. 3) 10mal Leikuse-kuu pääwal. 4) 29mal Mikhli-kuu p., Mikhli-laad. 5) 20mal Talwe-kuu p., lina-laad. 6) 27mal Jõulu-kuu pääwal suur saksa laat, peetakse 8 pääwa.
Wana-Antsmõisas, Kraawi-kõrtsi juures: 14. Mikhli-kuu pääwal.
Wastse-linnas: Mikhli-pääwal, Raawanurme-laad.
Wastse-mõisas, Willandi maal, 27mal Leikuse-kuu p.
Wendra-mõisas: 20mal Mikhli-kuu p.
Weski-mõisas: 15mal Wiina-kuu pääwal.
Willandi-linnas: 1) Saksa laat 2sel Künla-kuu pääwal. 2) 15mal Künla-kuu p., lina-laad. 3) 8mal pääwal pärast Suurt Relsaspääwa. 4) 23mal Jaani-kuu pääwal, Jaani-laad. 5) 24mal Mikhli-kuu pääwal, Mikhli-laad. 6) 25mal Talwe-kuu pääwal, lina-laad.
Wolmeri-linnas: 1) 25mal Rääri-kuu p., lina-laad, 6 p. 2) 26mal Heina-kuu pääwal. 3) 21sel Mikhli-kuu p. 4) 25mal Talwe-kuu p., lina-laad.
Wõnnu-linnas: 1) 15mal Künla-kuu pääwal, lina-laad. 2) 11mal Jaani-kuu pääwal. 3) 10mal Jõulu-kuu p., lina-laad.

Wööbſus, Rāpina libellonnas: 1) 9mal Lehe-kuu pääwal, Nigula-laot. 2) 6mal Jõulu-kuu pääwal.

Wõrru-linnas: 1) 7mal Rääri-kuu pääwal, lina-laot. 2) 2ſel Kūūnla-kuu p. 3) 22ſel Kūūnla-kuu p. suur ſakſa laot, 8 pääwa. 4) 25mal Jaani-kuu p. weikſe-laot. 5) 24mal Mihkli-kuu p., Mihkli-laot. 6) 7mal Wiina-kuu p., lina-laot. 7) 10mal Talwe-kuu pääwal, weikſe-laot.

Narwa-lin peab lina, weikſe ja hobuſe-laota 6maſt kuni 10ma Kūūnla-kuu pääwani — ja 20maſt kuni 23ma Mihkli-kuu pääwani.

Masta ümber talorahwa tööd 1864 aastal.

Rääri- ja Kūūnla-kuus on rehed pekſta, kaubaga turule minna, heinu ſojo wedada, lojuſte eest muret kanda, linno-puude järele waadata, kududa, kedrada, põlloriistad parandada.

Paastu-kuus: ahjo ja hoone ehitamiſe tarwis puid raiuda ja wäljawedada, lojuſte eest muret kanda, kududa, kanad hauduma panna.

Jüri-kuus: ajad parandada, fraawid ja teed puhastada, hooned ehitada, ſõnnikut wedada kapſta ja kartohwli maa peale, hārgi õpetada illes kāima, kapſta labad kaewata ja kapſtad külwata, õuna ja marja puid puhastada, heinamaad puhastada, künda, hernerad ja läätsid külwata, kaerad külwata, aned hauduma panna.

Lehe-kuus: künda, oad, hernerad ja läätsid külwata, suured odrad külwata, kartohwli maha panna, oad istutada, linad ja kahepit külwata, lõngu ja riet wärwida, kangad plekid, linno-puude järele waadata.

Jaani-kuus: kapſtad ja kaalid istutada, kartohwli maa aastata, rukki maa peale ſõnnikut wedada, kesa künda, kattulſed parandada, teed ſillutada, heinu teha.

Heina-kuus: kartohwli mullata, ſõnnikut wedada, heina niita, linu kistuda, meſilaste pere järele waadata.

Leikſe-kuus: wilja leigata, ruffid ja niſo külwata, linu kistuda, lambad niita.

Mihkli-kuus: ſügiseſt heina niita, wilja leigata, kartohwli üleswõtta, rukki-ſõrs künda, linu leotada, õunad mahawõtta.

Wiina-kuus: linno-puud ärawõtta, kapſtad ja kaalid ajast ärawõtta, künda, reht pekſta, kaubaga turule minna, kapſtad ſiſeteha, aned nuuma peale panna.

Talwe-kuus: kiwa wäljakaewata, teed parandada, hagu teha, aned tappa, kaubaga turule minna, linu lõugutada ja roppida, lambad niita, lojuſte laudad parandada, saamid ja reed parandada, ſead nuuma peale panna.

Jõulu-kuus: reht pekſta, hagu ja puid wedada, kaubaga turule minna, linad ſugeada, kedrada, lojuſid tappa, heinu wedada.

Surnud, kes tõusis ellama.

Ellan ſure maante äres, ſeal käib paljo innimesſi ja ſaab mõnda nähha. Maanteed on maailmas, mis innimesſe ihhus werre-ſoned on, te-käijad otſekui werre-tilgad ſeonte ſees. Mida tuggewam ihhu, ſedda enam werd ja ſedda kārme-minne ſe jootſeb, — mida pödduram ihho, ſedda arwem ja taſſaſem tuſſuminne; werri ligub, agga tahhab allati ſeiſma jada. Ollen omma maante-äärſe ellamiſſega ſedda nähha ſanud, et meie Geſtima werri ei olle mitte õige terve, waid et ſeal paljo haiget hulgas; ja taſs kõrtſi minno liggidal

on need, kust sedda ärratunnen. Te-käijad, jalla ehk hobbusse-mehhed, kes kõrtsidest ilna arro pidda-mata möda lähhäwad, on termemat wõito; kes teiseft möda sawad agga teise sisse ruttawad, et seal süddame kinnitust saaksid riibata, — jubba need on pöddurid, agga hopis haiged need, kes teiseft tulles otsekohhe teise pippuwad, arwates, et kes kõrt-sist möda lähhäb, on jänneft süddamega mees. Kui nisuggused teed käiwad, eks se olle kui werri haige innimesse soontes! käiwad — käiwad, agga ifka, kus kõrts, jäwad seisma ja puhkama ja rii-pama ja tulles aeg tuituma ehk wimaks, kui eddasi püawad jäwad weel sinna maggama, kus sead neile söbralikko melega asfeme walmis tuhninud. — Et nüüd nisuggune tekäiminne kufu tühhendab, siis need wennakesjed armastawad wahhest kõrtside wah-hel, kus innimesse ello-maja näwad, sisse minna ja koppikaid, mis enne nahka pannid, jälle asfemele forjata, — lähhäwad kerjama, mönni ka warras-tama. Saan neid allati nähha ja pean siis allati öhkama: „oh rahwas, millal pääsed sest tõwest lahti, mis sulle ni paljo kurja teeb ja wimaks sind hukka sadab!“ Pühade ajal weelgi isseärranis on Gesti-ma soontes naggo kaff lahti, — aiwa haiget werd nähha! Siis kõrtsid täis ja tede peal joob-nuid luggemata ja nende hulgas mönni, kes muido kül julges kõrtsist mödaminna. Hädda kül, et teige kallimad ajad nenda ärra teotatakse, et siis möel-

dasse, lihha käe wõimust ollema. Noh, Summal tännatud! ei te kõi nenda, mõistlikusi ja waggu on ka weel ja lodan, et ennast ei petta kui arwan, et nende hulk nüüd kaswab ja mitto leida, kes enne selle tõwwe kões ollid agga Summala abbiga sanud lahti, kes furnud ollid ja hakkawad ellama. Mehhest, kellega nenda luggo olli, tahhan nüüd räkida. Se sai sure willetsusse ja hädda läbbi peästetud — agga teame jo, et hädda on raske tanda; teame, et Summal hea melega hädda ärra-pörab, et temma tahhab hea- ja armuga parran-dada, kui se möub; ja se möub seal ifka, kus kurja melega hädda ei otsita. Olgo siis selle mehhe luggu mitmele maanitsusfeks ja õppetusfeks.

Mees, kellest sedda puhko juttustada tahhan, on wanna Peter Koit, ehk kuida külla rahwas ütleb Koido Peter, ja sain temmaga nenda tutwaks.

Käisin kord teed kajo pole, heina-aeg olli käe, pääw paistis pallawaste. Heinamades, kust läbbi tullin, istus rahwas ja wõttis lõunat, teised kes jubba ollid sõnud puhkaid pude warjus ehk istu-sid weel jutto ajades koos. Keigis paikus olli nähha: kellel terwed käed, pihtad, se piddas meles Summala kasso: kuus päwa pead sa tööd teggema! Üks agga olli sedda unnustanud, ehk ommale isse latekismusse ja Piibli-ramato üllspannud, kelle sees ehk wõis seista: seitse päwa pead sa wedde lema! Sedda meest näggin, kui maan-tele olin

sanud, kõrtsi liggidal te äres pakkali maas ollema. Et temma tööst ei puhhanud, märkasid kangeid wina haistust tunda, mis wie sammo pealt ninnasse tõusis. Rõde hilbud olid ta seljas, jallad paljad, mütsi ma ei näinud. Kes teab, kas mehel sedda olnud wõi kuhho ennegi kaddunud. Suutsed peas olid sassis egga nende külge ammo aega suga ei putunud; olid pealt nähha kui wanna ahjo lund, tahma ja tolmo täis. Temma wõis enne suur tuggew mees olla, sedda näitaski kehha ja kondid wälja, agga nüüd rind ja kae-warred olid kuinud ja lahjad, palle kahwatand ja haiglast alli karwa, ots pealegi werrine, sest temma olli rängaste kullunud wasta kiwvi. Silmad olid tal kinni ja kawa arwasin, et pidid surunud ollema. Pärast ommeti teggi su lahti ja räkis sanno, kellest ma muud arro ei sanud, kui sedda, et kurja wahhele hüdis, kättega maad pekstes. Siis ta jälle kawa ei liikunud kunni silmad lahti löi, ringi wahtis ja minno peäle wadates, ütles: „Marri, ärra waewa minno hinge! ma 'p olle sind tapnud, 'p olle ma Mardi egga Hantsu merre põhja matnud! minne — kui ma sind ei näe siis ollen rõmus!“ Pärast sedda jäi wait.

Temma jampsimist ma ei mõistnud, püüdsin agga tedda ärratada ehk jallale aidata, — agga waew olli asjata; otasin weel, kas ehk mõnni tefäija appi tulleks, agga ei olnud kedagi nähha muud, kui

poisikest. Se tulli, agga mis abbi nisuggusest! ei ma sanud temmast muud kui ahhastust. Sest kui temma joobnud meest näggi, irwitas ja naeris, ajas fele suust wälja ja ütles: „noh wanna papp, katsu nüüd nelja joosta, kas saad minno wasto! katsu ommeti! — wõi kas seisame pea peal ja sirrutame jalgo taewa pole? — — tulle wälja!“ ja muud pilkamist räkis weel. Agga minno südda sai täis, ahwardasin poissi ja nomisin, agga ei tahtnud sest hoida waid ütles naerdes: „eks ta olle joobnud! mis siis nisuggusega muud tehha, kui nalja; — kulla-poistega teme ifka nenda ja heile õhto olli isja weel jua täis, meie emmaga narrisime tedda hästi!“ — Oh waesed isjad, kes omma laste naeruks jäte! Mõelge Noa ja temma poja Hammi peale; — kas tahhate omma lapsed needmisje alla heita? — Ja waesed emmad, kes kurja külwate laste süddametesse, — kuidas tahhate sest Summalale arro anda? — Se on tõeste suur Summala arm, kui nisuggune, kes lapsepõlwes õppinud joobnuteist nalja heitma, — kui mehheks sanud, isse ei hakka joma ja teistele kurja nalja sowima. Mis laps õppib — eks mees ennamiste seddasamma te? — Ma nomisin poissi ueste ja õppetasin, et mis temma naljaks nimmetab on kurri töö, kaskisin tedda isja ja emma eest Summalat paluda; iggaford kui joobnud innimest näab, kurwa melega ta peale wadata, sest et nisuggune on Summalast tagganenud; ja wimaks kinnitasin temmale, wanne-

matele ka öelda, mis ta minnust kuulnud. Siis saatsin poisid minnema ja läksin, et teist nõu ei olnud, peasisse ka. Piddin mehhe Jummalale hoiaks jätma, teades et temma omma päifest lasseb paista kurgade ja waggade peale, et ta kaitseb neidki, kes tedda wihtawad. Ma läksin ärra ja südda olli raske et jälle silmaga ollin piddanud näggema, kuidas kurrat noorte ja wannade ülle wallitseb.

Koddo tullid teised mõtted ja murred, unnustasin joobnud meest, agga mitte kauaks. Ta pidid jälle minno mele tulles, piddin temmast parremat weel näggema. Näddala päwad läksid möda, iggapäew näggin paljo kõrtsi sõbro nagu ennagi, — siis kord läks minno kambri uks lahti ja suur mees astus sisse, ride räbballad seljas, pitt roigas keppe assemel käes, müts peas. Terretades jubba tundsin ärra, et se mees mitte esimest korda minno silma ette ei tulnud; ja kui ta nüüd mütsi peast tõmbas, et ta silmi wõisin wadata ja ta otjas suurt armi nähha, siis teadsin küll: olli sesamma kedda enne te äres näggin. — „Hallastage minno waese sandi peale! ütles ta nüüd, — heidke armo minno peale, minnul polle keddagi, kes häddas aitaks!“ „Armas mees! — wastasin minna, — mis hädda sul siis on? näitad jo terve tuggew mees olla, eks sa wõi tööd tehha ja sellega ausaste omma leiba süa? Egga meie maal kedda polle nähtud, et töeggia innimine allaste ehk nälgas olli!“ — „Tööd tehha! ja muudugi wõiksin! ollengi paljo teinud! —

kostis kerjaja, — agga nüüd ma ennam ei tohhi, sest minno tö jures ei olle iales kassu egga õnnistust olnud. Ei se maksu, et minnufuggune tööd teeb; aidage mind, pean armust ellama!“ — Siis minna: „Kannata sõbr! tahhan aidata, agga mitte üksi rahha koppitaga, waid parreminne. Nään, walle mõtlemissed on sinno süddant wõrgutanud, ja se wõib sulle keige suremaks häddaks olla! Nägi õnneti ülesse, mis sind waewab!“ — Kerjaja: „oh sest ollets paljo räkida, agga ei ma tahha teie aega wita; polle ka enne kegi selle järrel kulanud, ja mis kassu teisel sest ollets. Rahwas on mulle ifka middagi annud, muist sõnna lausumata, agga muist haugutades ehk pilgates; ollete esimest, kes mind wäärt arwab, minno waewa järrel küsida!“ Sedda ütles ja wessi seis mehel silmis agga minnul olli halle meel temma pärast ja himmo temmast ennam weel kuulda. Siis ütlesin, et ta minno aega küll ei wida, waid et ristinnimesse armastus tundidest egga päwadest luggo ei pea; tunnistasin siis temmale ka, et kedda enne jubba ollin näinud tee äres maas olla, agga et sellepärast weel ennam südda mind aiab, abbi saatma, kui se võimalik on. Siis temma hakkas nenda kõnnelema: „Wägga willets se mees, kes sure waewa al käib, agga ei olle tal keddagi, kes aitaks kanda, — keddagi, kes temmaga lahket janna räkiks, ehk kellele wõiks omma hädda kurt!“ Minna ollen nifuggune; ollen üksi jäänud ilma peale. Jubba se on armo tö, et mind

tahhate kuulda —!" Ma siin nimmetasin Summalat ja et keige alwemgi temma peale omma murred peab weretama palwes, — agga sedda mees ei tahtnud kuulda, ütles: „jah, kui ma weel õige mees olin, eks ma siis ikka ka luggenud, agga nüüd ollen selle tarwis kõlwatu!" — Agga kuulge isse, küll siis näete.

Sündisin P. küllas ja Roido Peter on minno nimmi. Wannemad surrid, kui minna alles wäeti olin. Agga wend olli siis jubba innimenne ja kaswatas mind ülesse wannematte saunas, mis naad meile järrele jätnud. Kui ma leeri sain käinud, surri wend ja temma naene olli ennegi mulda pandud. Et neil lapsi ei olnud, siis saun ja mis seal sees olli, jäi minno ommaks ja sain ma nenda korraga omma arwates jõulaks mehheks, jõukamaks kui mitto teisi minno ealisi, ja lantsin sellepärast ninna püsti ja olin uhke. Tahtsin nüüd ka naest wotta, agga muud ma ei nõudnud, kui et ta kange tõteggia piddi ollema ja mitte ilma rahhata. Otsisin kaua, kunni wimaks tüdrukut leidisin, kes minno mele järrel olli; ja et küll mõnni ta süddame kangust ja tiggedust laitis, ma seft ei holinud; mõtlesin agga: tööd ta võib teha, lehma mullikas, wiis lammast ja 25 rubla rahha saab kasa, eks nisuggusega sünni ellada! — Rääkime pari ja kui pulmad ollid petud, ütlesin: „Marri, nüüd peame hakkama tööd teggema, et eddasi same ja mõnne rublatesse weel kõrwale panneme. Meil on küll maja ja riisto ja weiksid, paljo sedda puhko tarwis lähhäb;

agga kui sinno 25 rubla otša sawad, siis polle meil enam rahha ja kes võib teada, misuggused päwad weel ees. Peame agga rahha korjama, ilma rahhata ei olle õnne. Olled sa nüüd minno õige naene, siis heidad ka minno nõusse!" Naene olli wägga rõmus, ütles: ollen issegi nenda arwanud agga nüüd armas-tan sind weel enam et mõistad ni targaste räkida!" — Selsammal päwal hakkasime nõu mõda teggema, minna sauna kattust parrandama, naene aja läbbi kaewama, kapstaid istutama ja karduhwolid mahha teggema. Selle töga lõppes esimenne nädal otša ja saime parrajaste laupäwa õhtuks walmis; agga teiseks nädalaks olli meil kaup walmis tehtud, minna siis pidin perremehhele põldo kündma, naene rahha pärrast kehrama. Agga nüüd tulli weel naese mele, et kapstaajaäär liig lai ja kui selle üleskaewaks et siis mõnne peendra võiks jure wotta ja süggise enam müüa. Nõu olli hea, agga aeg pudus ärra. „Mis muud, — ütles siis naene, homme hommiko kaewame ta läbbi, siis on tehtud!" Agga ei ma sedda ei tahtnud mitte; olli mul häbbi nende ees, kes eht teisel hommikul mõda lähhätsid firriko ja meid näätsid tö jures; arwasin ka, et õige olleks, esimesesl pühhapäwal pärrast laulatamist naesega firriko minna, naggo meie walla wiis on: „Tõssi küll! wastas naene, — peame firriko minnema, se on wanna wiis; agga siis ei aita muud: wõttame labbidad kōhhe kätte, teme ued peendrad walmis, siis olle memurrest lahti ja lõppe-

tame näddala auzaste!" Nenda teggime. Pääw we-
res, meie ollime tö kallal; teised maggasid ammo, meie
kaewasime maad palle higgis, istutasime weel kapstaid
peale ja läksime siis römuga puhkama, agga mitte
kauaks, sest jubba taewas punnas koidust. Tundi kaks
kolm saime magganud, siis tõusime ülesse, pannime
pulma rided selga ja piddime tele hakkama. „Küllap
sul laulo-ramat on, — küsis siis naene, — ma 'p
tahtnud ennam osta, arwasin et lahhele saab ühhest
ramatust küll!" Ma suggo häbbenefin kui piddin was-
tama: „oh lahjo, ma ei tea ommalgi ollema; lootsin
iffa: tulles naene majasse, eks se to ramato!" Mis
teha? läksime ilma ramatuta, lotes teiste hea inni-
meste ramatust laulda; agga ommeti piddasime tee
peal nõu, kuidas laulo-ramato saaksime, ja jäime wimaks
selle jure seisma: ni pea, kui meil wiiskümmend rubla
koos on, siis ostame. „Muidugi, — finnitask naene,
— eks me' siis jõua murretseda!" — Saine aegsaste
kirrifo ja istusime mahha, minna ufse kõrwa, naene
altari liggi. Weel läks aega, enne kui hakkati laulma,
ja et tööst ja tefäimiseft wäsinud olin, piddi unni
wäggise peale tulles; agga ma pannin wasto ja tõu-
sin wahhest püsti ja waltisin, kas naese siidi müts
emalt wadates illus olleks; naene tuffus, agga müts
hiilgas kui hõbbe. „Hõbbe! — mõtlesin nüüd — egga
ta olle hõbbe! kui olleks, siis ostaksin laulo-ramato
kohhe!" Selle järrel tullid siis teised mõtted: rahha,
tö, kapstad, saun — kõik arwasin ärra ja pissetasin

nõnda unne ennesest ärra, funni õppetaja tulli ja Sum-
mala tenistus hakkas. Nabrimees lüffas omma ra-
mato minno pole ja laulsime siis selle laulo: Ma tah-
han jätta mahha sind, kawwal ilma=ma; ei armastada
tahha sind, sinno pattuga — n. t. f. Egga ma nüüd
omma wäsimusega suurt ei wöinud tähhele panna
agga se salm on minno mele jänud ja jutluseft mõnni
jõnna. Õppetaja rakis ennamiste sest, et peame essite
Summala riki nõudma, siis same muud tarwidust weel
pealegi õnnistufeks. Ta maanitses selle jures, et sedda
ei sünni risti-rahwa kojaks nimmetada, kust Summala
jõnna polle leida, et sellepärrast katekismus, laulo-ra-
mat ja uus Testament iggaühhel peaksid ollema, funni
jõud annaks ka Bibli-ramato osta, mis õige maja-
piddamise pärris põhhi olleks ja alwalt küll saaks mü-
dud. Ta ütles weel, — ja se sõnnaga leikas minno
siiddamesse, — et kes pari lähhawad, essimesel päwal
kohhe ühhestoos peätükki peaksid luggema ja Summa-
lat palluma ja nenda siis iggapääw teggema, muido
olleks asjata kõik rahha ja warra; sest rikkus ilma
Summalata sadaks willetsust, agga waesus, mis inni-
menne Summala peale lotes kannab, sadaks õnne. —
Jubba ütlesin, need sõnnad langesid kui kiwi minno
siiddame peäle, hakkasin neid järrele mõtlema, agga
siis mõistsin ka: et sesamma nõu olli jo minnul Mar-
riga petud; tahtsime essite laulo-ramato osta, ja eks
siis weel muid ramatuid, wimaks suurt Piiblit ja on
need ostetud, eks meiegi siis haffa iggapääw luggema,

meil on jo kirri selge. Selle mõttega jäi südda rah-
hul. — Kirriko usse ees sain naesega kofko ja läksime
ruttuste kojo. Wäljad ja heinamaad olid orrafse ja
nore rohho al haljad ja illusad ja pannin neid mi-
nes holega tähhele agga jäin selle jures kurwaks; pid-
din ifta mõtlema: kui mul olleks maid, siis olleks ello
fergem! Nendafammuti mõtles ja räkis Marri ka,
kaebas pealegi et jalla käia wägga waewalinne: „kui
meil hoost olleks, lähhäfsin igga pühapääw hea me-
lega kirriko, saaks ommeti siis omma parremad rides
ennam fanda ja koi ei saaks fisse!“ — Oh to tulli weel
ford minno mele, mis õppetaja öölnud maja-piddami-
sest ilma Summala sõnnata, ja kulasin kas naene sedda
tähhele pannud. Temma wastas: „Eks sedda nenda
ööldud! agga pappil polle raske maanitseda ja haugu-
tada; ei tunne nisuggune waeste innimeste hädda,
muido annaks parremat nõu. Ramatud olgo tem-
male, meie kohhus on tööd tehha!“ Siis läks isse
weiksid tellama, agga minna heitsin pittali.“

Siin mees õhtas raskestes ja olli tiik aega wait, otse-
kui ei tahhaks ennam räkida; agga minna watafin ta
peale kurwa melega ja mõtlesin: „waene mees! kur-
jaste allustasid omma abbiello, kuidas sest wõib head
tulla! Res lihha peale külwab, se leikab sest huffatust!“
— Oh et kõik rahwas sedda tahhaks meles piddada ja
siis aufaste ja ristirahwa kombel abbiello haffata. Et
ommeti mõtleksid, et esimene pääw, esimene nädal,
esimene aasta abbiellus jaggedaste tunnistawad, mis-

fuggune ello järrel tulles. Waänub mees kurjaste ja
norik aitab kurje sanno lopida, — kuidas tahhawad pär-
rast ühheskoos palluda ja laulda? — Zoob mees wina
ja norik kannab kõrtsist puddeliga koju ja melitab: „jo
weel, olle rõmus; näed jo, et sind armastan!“ — Eks
naad pea pärrastti winaga omma armastust kastma ja
finnitama? — On mehhe süddames rahha ahnus, ja
naene õhhutab sedda esimesest päwast kohhe, — kuidas
peaksid pärrast parremat warra püüdma? — Sesamma
luggo feigis asjus: mis ferd haffatud on raske mahha-
jätta; abbiello te lähhäb rooplissaks, mees ja naene
õppiwad wanna robaste sees käima. — Siiski teame,
— ja pango tähhele, kellel sedda tarwis! — teame, et
kui rooplist teed sillutatakse, siis jääb ta jälle tassafaks;
ja loeme kirjast: Tehke temma te-raad tassafaks! (Rut.
3, 4) ja ta: Sinno hea Waim, se juhhatago mind tas-
sase te peale (Taw. Paul 143, 10).

Mees olli kaua wait ja wahtis enne ette, siis ütles:
„Ollen laiemalt teile sedda kõnnelenud; agga sedda
tegginsellepärast, et isse pidditenäggema, kuidas aufaste
kül ja sure holekandmisega ellasin; — ja ommeti nüüd
ollen feige waesem innimeste seast. Näete jo isse silma-
ga, misfuggune nüüd ollen, mis sest ennam räkida! —
Andke mulle armo, ja laske, lähhen omma teed!“ —
„Ei mitte, waene mees! — kostsin minna, — ma tah-
han weel ennam sinnust kuulda; rägi, kuidas ja millal
läks sinno luggo ni üsna õnnetumaks?“ „Olgo siis! —
wastas temma, — kui teie ei tüüdi kuulmast, tahhan

ma lühhidalt räkida, mis pärrast weel sündis. Kuida esimenne näddal, nenda ollid teised pärrast ka; ollime allati tö kallal ja ni wässiimatta, et wahhest pühhapäwalgi ei sanud puhhata; — agga egga meie sellepärrast weel pagganad ei olnud. Öhto luggesime, kui se agga mele tulli, Issameie palwet. Suurte pühhade ajal, Näri- ja palwe päwal, ja kui aeg audis, wahhete wahhel ka muido käisime kirrikus ja olleksime hea melega igga näddalas läinud, agga tee olli wäga pitt ja witis paljo aega, et enne öhtut ei tahtnud koi sada, ja egga siis ennam wõi middagi tehha, millal siis weel sukke nöeluda ja ridid lappida, mis ommeti pühhapäwa holets olli jänud! — Omma lauakorra piddasime hõlega finni, — heldefenne! ei me' jedda iales unnustanud; muud kui nüüd on mul mõnni aasta käimata jänud. Mis ma teen, polle mul selle tarwis ennam ridid ja kes tohhib hilpudes armule minna!”

Ma pannin siin immeks, et ta ei teadnud, et Summal ei wata ride peale, waid misjuggune südda on. — „Ei tea, — wastas Koido Peter, — polle ma meie külas jedda kuulnud. — Agga mis ma piddin üttema! Jah, — meie ello ei olnud muud kui tö ja ühtepuhko tö, agga ei murred sest ei wähenenud ja ehk meie kül liga ei kullutanud, egga minnagi koppika wina e st ei raatsinud raisata, — siiski wiiskiimmend rubla ei tahtnud täis sada. Wahhest olli ühhest rublast weel pudo, agga siis tulli koggematta õnnetus: többi wöttis lambad ärra ehk lehm nikkastas jalga ja piddi tappetud sama; — oh

se weitse lihha, mis siis piddime söma, olli kui õhkan süski kurgus- ja kõhhus, igga sutaie jures olli se kibbe wallo: jälle 10 rubla raisatud! Ja sest läks meel pahhaks ja sain pääw päwast ennam naesega tüllisse: — eks se iffa olnud temma holetus. Naene agga taples wasto, et se piddi öige palk ollema minno laiskuse pärrast. Nenda läks meie ello seggasemaks, wahhest jälle rahholissemaks, jedda möda, kuida rublade arro wähenes ehk kaswas. Suhtus nüüd weel, et naene ehk minna isse jäime haigeks ja tö seisma, siis olli keige kangem waew käes; siis mitto korda sowisin ommale surma agga ei se tulnud, — jo mul olli suremat risti osfaks armatud. Esimenne laps, mis meile anti, pöddes aastat kaks, suri; teine olli tuggew pois, sai seitsme aastaseks ja lotsin temmast aega möda abbi sama; — olli wäga armas laps agga jäi ka haigeks ja et kül ööd ja päwa ta jures walwasin, surri kätte alla. Väime siis lapseta järrele! kelle kassuks piddin nüüd waewa näggema, kellele saun ja rahha jäma? — Pääw pärrast lapse matmist olli tubba otsekui tühhi, keik meie luggo kurb; naene puhho nuttis, puhho taples minnuga. Issa ma istusin nuffer ja nurrisedes, ei leidnud ennam mingisugusest asjast rõmo. Siis korraga hüdis nago hääl süddames: mis sa ennam kurdad! lahuta meelt, minne kõrtsi! — Kargasin üllesse, müts pähhe, läksin; ja öige kül, meel sai lahutatud, ajasin jutto, kuulsin mõnda nalja ja tullin rõõmsama süddamega koju taggasi. Agga ei ma wina tilga kele peale ei wõtnud, egga olnud mul

rahha liggi. Roddo tulli jälle endine furwastus peale, läfsin siis teisel päwal jälle kõrtsi ja ifka ueste, aega möda hakkasin ka mõnne jutäie wina wõtma, ja seft tundsin weel rohkemat mele lahhutamist. Roddune ello sellegipärrast ei parranenud, tö ja murre, taplemisfed ja riud ei lõppenud, waid naene pahhandas nüüd seft weel ennam, et käisin kõrtsis, wahhest ka pallus, et piddin fojo jäma; lubbasin küll, agga kui õhto tulli, ei wõinud ma ennam paigal olla; koddoo olles aeg jäi iggawaks, — ja egga ma siis liga ei jonud; egga leidnud seft muud wigga, kui sedda, et ma ennam ni kangeste tööd ei teinud ja et rublad weel ennam wähhenesid, — agga kellele neid ennam korjata, ollime jo lapseta. Nenda läfs luggo tiik aega, siis naene sai kassituid lapsi, kaks poega. Kui need ollid ristitud siis töutasin jälle meelt parrandada, kõrtsi käimisse mahha jätta ja wanna wiisi tööd teha. Se läfs mul ka hästi korda ja minno südda läfs jälle rõõmsamaks, sedda ennam näggin, et naese meelgi lahkemaks sai. Olli meil siis jälle üks meel ja südda, piddasime jälle ühheskoos nõuu, kuidas rahha tenida ja lootšime, et kui poisid suremaks kaswawad eks naadgi siis selle jures wõi abbiks olla, wõtšime sellepärrast kōhhe ette, neile hästi süa ja jua anda ja aegsaste töle õppetada. Se olli tark nõu! Poisid kaswasid üllesse, kui sällud heinamaal ja ollid kahheksa aastaga ni tuggewad, et jubba wõisid perremehhe lambad hoida ja sellega ommale läbbi suwwe kōhho täie tenida ja süggise suggo wilja ja tango fojo tua. Mul olli seft hea meel ja rõmustasin weel

ennam, kui pärrast wilja kõrwa mõnne rahha = toppita hakkasid sama ja minno kätte toma. Arwasin sedda nago tulleswa rikkuse käerahha ollema.

Kui Peter siin jälle kinni piddas, küsisin minna, et temma lapse = kaswatamisseft parremat arro saaksin: „Sedda murred ifka kandsid, et poisid aegsaste õppisid luggema ja kirjutama?“ — Temma kostis: Oh, armas aeg! wõi need piddid kirjutama õppima. Mis tarwis sedda tülli weel? Luggemissega olli jubba waewa küll ja naesele paljo ajawitumist, et ta mõnda korda ramato poiste wasta pead wiskas ja ütles: „kassige ramatuga minnema! egga teie sellega iales wõi leiba süa!“ Agga ei se aidanud; naene piddi agga jälle ramato ette wõtma ja poistega poofstawisi torkima, kunni waewalt mõistfid sõnnad ülleswerida. „Jubba se aitab!“ ütles siis. Agga õppetaja, kui loetama tulli, ei olnud sega polegi rahhul: „nisugguseft luggemisseft polle kasso, seft lapsed ei sa arro mis loewad. Sellepärrast õppetage neid weel hõlega koddoo, siis saatke kolm talwe järrestikko kōli, et seal weel kirjutamist, laulo = wiisissi, pibli-luggusid ja muud head tundma õppiwad, mis nende mõistuse arwab ja süddamed walgustab!“ Nenda maanitses ja kinkis weel, kui naene nuttes ütles, et jõud ei anna ramatuid osta, kōli-ramato. Käššime siis ärra, agga naese meel olli pahha ja minnagi arwasin, et se kellegi kassuks ei olle, et waesi nenda waewatakse ja kēgi ei tassu sedda. Siiski, et kōli-ramat olli kingitud, pandi poisid wahhest luggema ja esiotša teggid sedda sure himmuga, püüd-

sid ka ommast peast pulgaga liwa peäle kirjutada —
agga se himmo kaddus ja wimaks iitlesid issegi: „mis
kasso sest on! teie omma rummalussega ollete eddasi
sanud, miks meie ei peaks sama ilma tarkusfeta!“

Sel ajal hakkasin kuida wahhest juhtus ommale linnas
tööd otsima, hind olli surem kui maal, ja et sest es-
malt küll abbi ei olnud egga suurt järrele ei jänud, waid
kallima linnas ellamissega tenistus ennamiste ärra-
fullus, lootsin ommeti, et aega möda ennam saaksin ja
kui poisid kotto ärraläinud, ni paljo ennam tarwis ei
olleks. Pea leidsin poistele koha. Ollin saddamas
tööl, kus laewa kaubaga täideti. Seal tulli ühhel päwal
laewa kapten ja iitles: „kuulge tõmehhed, kas teate
mulle nõuu anda? 10 päwa pärrast tahhan siit ärra-
purjetada Inglis-male, jubba laew hakkab täis sama,
agga mul lähheb 2 kajuti-poissi tarwis, kedda minna siit
ei tea leida. Kulage teie järrele, ma tahhan teie waewa
tasuda ja igga poisile kolm rubla kuus anda, peale selle
weel rided ja söki!“ Need sõnnad ollid minno südda-
mes, nago tulli takkus. „Eks mul olle kaks poissi! ja
mis siis weel tahhan, kui kuus rubla fuga teniwad?
wöin nende läbbi rikkaks mehhaks sada — waewa-rahha
saan ommalegi. Mis muud, se on poiste õnneks arwa-
tud!“ Nenda mõtlesin, ja kui wahhest kartus tahtis
peäle tulla, et Inglis-ma wäga kangel on ja merre-assi
wäga kardetaw, siis ommeti pallutud palk wöitis kar-
tusse ärra. Pealegi rätis wanna laewa-madrus mulle,
et Inglis-ma õige õnne-ma, kuhho keige mailma rikkus

kotko tulles ja mitto otsekui unnes suurt warra ommale
püawad. Se küpsetas minno nõu. Selsammal õhtul
jätfin omma töö seisima, läbbi öid läfsin kajo ja teisel
hommikul kulutasin naesele ja poistele õnne luggo. Ag-
ga mis ma immeks pannin: naene ei tahtnud kuulda,
kartis, et poisid laewaga tüffis wöiksid hukka minna, ja
hakkas nutma, nendasammuti poisid ka, nutsid ja pallu-
sid wasto. Ma melitasin ja jelletasin neile keit ärra,
agga asjata. Kui maggama heitsime, iitlesin weel nae-
sele, et wöib jo kord katsuda ja kui suremat kasso ei olle,
poisid laewa-tenistussest lahti wötta; agga nüüd olleks
meles piddada, et sawad hea palga ja teadmatta, kas
Inglis-ma neilegi õnne-maaks. „Jah, ma agga kar-
dan, et pärrast poisid süakse Inglis-maal ärra; — ol-
len kuulnud, et teises mailma otsas peab neid ellama,
kes innimesse söwad — kes agga teab, kuida Inglis-
maal luggo on!“ wastas naene, agga minna iitlesin et
ma küll polle kedda kuulnud, agga sest wöiksin arwata,
et se kartus tühhi on, et kapten ja mitto madrust seal
käinud ja praego weel ellawad. Selle peale naene jäi
wait. Teisel hommikul olli hopis julgem ja rõõmsam,
esjimesse sõnnad ollid: „Wöiks kedda luggo ifka kat-
suda! näggin ka unnes: Mart ja Hants mõlemad tul-
lid kajo, uhked kübbarad peas, hõbbe-rahha peus ja ter-
retasid mind wõra keele! Ja se olli Inglis-keele! —
Minno pärrast, panne neid laewa peale; kahjo olleks
muidogi, kui tahhaksime nende õnne ees seista!“ —
Nüüd meie poistest ennam ei hoolinud, et naad ei taht-

nud: küllap tännawad, — mötlesime, — kui targemaks sawad. — Särgid ja rided said kimpu pandud ja wiisin neid liina. Pea küks laew ärra, agga ei tea, minno südda olli wägga raske. Ei ma wöinud sel päwal egga tahtnud tööd tehha; istusin merre randa kiwvi peale ja ütsifilmi watasin laewa peale. Nutsin wahhest, siis jälle piddin naerma, egga tea ma ennam, mis teggin ja mötlesin. Sedda agga tean, et kaua jäin istuma. Laew olli ammo filma eest kaddunud, pääw loja läinud, siis töusfin üllesse ja läksin ärra; ei südda kutsunud roga, egga unni tulnud peale, kui maggama heitsin. Teisel päwal warra homniko pörafin linnale selga; seal olles poisid ja laew ei läinud minno melest. Lootsin koddoda ennam rahho leidma. Agga walle! Maene, ni pea kui mind näggi, hakkas tiggedaks sama, kaebas lapsi ennesse käest ärrapetetud ja müdud ollema ja andis sedda minno süüts. Nisuggused sõnnad ollid ta suus hommikko ja õhto ja ühtepuhko, agga kui ütsi olli, nuttis. Mis ma siis piddin teggema? ei ma lausunud sõnna. Need ollid kurwad päwad ja nädalad, meie saunas olli taewas otsekui pilwes, tö egga rahha ei olnud mul ennam rõmuks. Siis wötsin kätte ja läksin liina, et saaksin ommeti kaupmehhe käest, kelle jäggo laew olli, kuulda, kas poisid jubba Inglis-male sanud ja kas pea tulleswad taggasi!

Koido Peter, kui nenda olli kõnnelenud, pühkis warukaga wet silmist ja kaua ei sanud sõnna suust. Siis rätis jälle: „Ma 'p tahhaks ennam selle peale mõelda,

egga wöi legi sedda ahhastust, mis siis minno peale tulsi, mõista. Ollin enne waewa forma al, nüüd sain hopis mahharõhhutud. Tahhan lühhidalt sest asjast rätida: kui kaupmehhe kuntorisse tulsin ja laste ja laewa järrel kulasin, wastati mulle: wöi sa polte weel sedda õnnietust kuulnud! jah, halle luggo. Laew Tanska-ma rannas läinud hukka, mehhed teit uppunud ja kaubadgi nüüd merre põhjas; se on meile sureks kahjuks! — Anti mulle siis weel rubla kaks nago meleheaks ja sadeti mind minnema. — Ma läksin ühtepuhko kunni koto sain ja naesele ütlesin: „lapsed merre-põhjas, laew läinud hukka!“ Maene kohkus ja kahwatas ärra, siis finnitask mulle wandega, et isse süüist lahti, et iales ei olleks lapsi ärra annud agga minna sedda teinud: omma lapsed tapnud. Teisel hommikul ta sängist ei töusnud üllesse, kaebas pead ja süddant, olli siis kaks päwa haige ja heitis hinge; agga ta wiimsed sõnnad ollid: „Peter, poisid olled tapnud, mind ka!“ — Matsime naese mulda ja wiimne rahha-koppikas kullus selle peale ärra; jäin järrele, kui waene fant ja naese wiimsed sõnnad ei tahtnud minno melest minna; kui tööd teggin, ollid meles, kui mahha heitsin kollasid minno kõrwas, nenda et wiimaks minno mele-arro seggaseks läks. Siis ma ennam omma saunas ei wöinud tund aega rahhul seista, hulkusin möda külla ja metsa, rahho otksides. Agga ei ma leidnud. Weitsid ja riisto müsin wähhä hawal ärra ja ostsin leiba, — agga leiwast ei tahtnudgi küll olla, ostsin ka wina. Rõrts jäi mulle jälle armsaks

paigaks; ja kui keik olli müdud, tullin seält ärra ja läin niid möda maad ja ellan innimeste armust. Ei tea, kas saun on weel alles, wõi ei — tahhagi ennam ta sisse minna. Korjaks agga surm mind sest häddast ärra, — kes wõiks mind muido weel aidata!”

Se olli Roido Petri luggo ja sellega olli ta minno ees omma süddame lahti teinud et wõisin sisse wadata, — waese, pimmeda, surnud süddame sisse! — Se on selge: Petri keige surem hädda olli, et ta ellas ilma Summalata, tedda ei kartnud, egga armastanud egga temma peale ei lootnud. Waesem ei wõi kegi innimenne olla. Omma naesega ta ei nõudnud mitte keige esmalt Summala riki, waid essite rahha, wiiskümmend rubla, siis wast tahtis hinge eest murretseda. Rahha olli temma melest keige kallim, sedda ta minnuga räkides nimmetas ühtepuhko, agga Summala nimme ma temma suust ei kuulnud. Rahha olli Petri Summal, agga selle jummalat kohta ei sünni tunnistada: „sinna olled minno warjopait, minno osha iggawestel” Se on pettis jummal: kelle käes tedda on, selle sees kaswatab päärw päwast ahnust! ja kui temma käest ärralõppeb, jättab ommei ahnusse juurt sisse, — agga sest kaswab siis üllesse keiksuggo kurja, kuida apostel ütleb (1 Tim. 6, 10): Rahha ahnus on keikide kurja asjade juur, mis mõningad on püüdnud ja ussust ärra efsinud ja on isse ennast paljo walluga läbbi pistnud! — Roido Petri luggo tunnistab mulle et se sanna sulla tössi. Ahnus teggi tedda walleliffuks ja sallaliffuks, et ta keige omma Sum-

mala kartmatta kombetega ommei armas Summala pole hoidma ja sest küll ollema, kui wahhest 38sa-meie lygges, korra pärrast lauale tulli ja arwaste firrifus käis, olgo küll et seal maggas ehk ilka hõbbadat ja muud ilmo warra meles kandis. Ahnus täitis temma süddame nenda, et kui ta pärrast poegade süündimist kõrtsi ennam tahtnud minna waid töga jälle rikkust piida, sedda mele-parrandamisfeks nimmetas ja selle peale uhke olli; agga ei pannud tähhele et se ei olnud muud, kui et ahnusse kurrat wina kurradi wälja ajas ja jälle temma sees hakkas wallitsema, kuida ennegi. — Ahnus olli se, mispärrast õiget armastust ei olnud mehhe ja naese wahhel. Rahha ühhendas nende süddamed! Kui rahha ei olnud ehk wähhenes, siis armastusse pael kattes. Agga kui mees ja naene ühheskoos Summalat armastawad, siis on nende ennest wahhelgi jädaw armastus, se saab ajalikko hädda ja willetsusfega ifta kindlamaks, se kannatab pitka melega, se annab andeks. Peter ja temma naene sedda armastust ei tunnud, sellepärrast teine lükkas sü teise peale ja iggakuks panni ennast õigeks. — Ahnus kelasan neid, omma lapsi risti-rahwa kombel kaswatamast. Lastes jures naad ei mõelnud mu asja, kui tö ja kasso peale. Otsesui hõlega kaswatatse jälgo ehk wärssi, antakse hästi süia ja jua, et tuggewaks sawad — nenda seal teggid lastega, nago ei olleks neil ellawaid hingesid rinnus olnud. — Ahnusfega püüdsid ommale warra korjata, agga said selgeste tunda, et mailma warra on kadduw.

Nisuggused mõtted olid minno süddames, kui Roido Peter omma luggo sai otsani rätinud. Ma siis ütlesin temmale: „Tahhan sulle abbi anda ja Summala abbi-ga weel suremat, kui sa tead palluda. Panne tähhele, mis ma rägin. —“ Siis hakkasin temma mele tul-letama, et ta siit sadit ellanud ilma Summalata egga muud püüdnud kui rahha. Näitasin, kuidas sest keit tem-ma willetsus tulnud, kuidas selle läbbi ta koddune ello, ta laste-laswataminne ni kurri olnud, ta naene pattust pöörmatte melega furnud, pojad enne aego hukka läi-nud, temma isegi kurja ello sisse sattunud ja hinges praego weel tuim ja furnud, agga et selle ots on igga-whenne surm. — Mees kulis pealt ja jäi tüf aega mõt-lema, agga siis hakkas jälle ennast wabbandama: „egga ma kurjem olle mitto teisi! — ütles, — teeb mitto nen-dasammuti, agga ellab priskeste. Paljo on weel, kes tewad ennam kurja, warrastawad ja pettawad. Sedda polle minna teinud. Eks tö olle Summala käst, sedda teggin holega, agga minno tö jures ei olnud õnnistust! Ei tea miks mind nenda nuhhelda?“ Ma siis juhata-sin tedda, et ei pea teiste peale watama, waid iggakuks selle palgi peale mis omma filmas. Tulletasin ta mele, et töteggeminne küll on Summala tahtminne, agga et Summal weel ennam tahhab, wõlde: te tööd ja pallo Summalat! Et sellepärast tö egga ta kasso isfeennes-test weel õnnistust ei sada, waid et se tulleb Summala käest; ja et mitto küll omma töga rikkaks sanud agga on waesed ja willetjad rikkad, kui tööd teggid ilma Sum-

malata. — Näitasin mehhele, et kui ta ei warrastanud egga petnud, ta sedda ommeti ei teinud Summala ar-mastusse pärrast egga temma auuks, agga et, kui öiete tähhele panneb, temmagi sallaja wargussest ja mu ülle-kohtust lahti ei olle, waid peab tunnistama et waene pat-tune on! Nenda rätisime weel kaua, siis Peter wastas: „jah, ma ei wõi egga tahha omma süüid sallata, — ag-ga nüüd on hilja, — ollesin enne pidanud pörama!“ „Ei mitte, sõbr! ni kaua, kui weel ellad, ei olle hilja pat-tust pöördä! tunnistasin minna, — sa olled hukka läi-nud, olled pattudesse furnud, agga tänna weel wõid töusta ja ellawaks sada. Ma ütlen sulle: Jeesus Kris-tus, pattuste Õnnisteggiä, tahhab sindgi weel pattust päästa, ei temma sind põlga!“ Piddin siis weel ennam temmale Jeesusest rätima ja sedda ennam ta kulis, sed-da ennam panni tähhele. Wimaks ütles: Summal isfe teab, et mul wahhest ka olnud päwad ja tunnid, millal hing minno sees olli rõhnutud ja iggatses parremat. Agga ei ma jullenud ennam lota egga teadnud, mis minno suggune tohhiks lota. Nüüd tean, ja küllap Summal mind wasto wõttab!“ Ma siis weel kinnitasin temma lotust, maanitsefin tedda, nüüd wibimatta fojo miina, mitte ennam hulkuda egga kerjata, waid kättega ennast toita agga ka Summalat palluda ja sest Pühha kirja ramatust, mis temmale andsin luggeda; küll sealt weel ennam tunda saaks, mis temma rahhuks tarwis lähheb. „Summal õnnistago teie armastust!“ ütles

weel miines. — Ta läks; andsin temmale weel leiba te peäle ja minno palwed ollid temmale saatjaks.

Terwe aasta läks nüüd möda, näggin jälle paljo kõrtfi-sõbru, näggin mõnda meest jälle te äres maas, — agga Roido Peter ennam polnud nähha, egga middagi temmast kuulda; siiski minna tedda ei unnustanud. Siis kord astus minno tuppa mees ja terretas lahkest. Ei ma tunnud, kulasin, mis tahhaks. Temma ütles: „Aasta eest kerja-sin siin — ei ma nüüd ennam kerja, nüüd tullin tänamas selle eest, mis siis mulle andsite! — Ma ollen Roido Peter ja teie ollete aidanud, et jälle innimesjeks sain!“ Mul olli suur rõõm tedda nähhes ja kiitsin Summalat, kes temma peale hallastanud. Peter siis hakkas mulle räkima, kuidas ta luggo sel aastal olnud ja pannen sedda luggijatt: kasuks lühhidalt lülesse.

Peter, kui minno jurest läks olli tojo ruttanud. Te peal ärrakaddunud poisjast luggedes, kuidas se ümber pöras ja isja kotta läks, olli temma südda wäega rõõmsaks läinud. Kui Peter küllasse sai, leidis omma sauna tühja ollemast, sest need, kes temma järrel siina läinud ellama, ollid surnud. Ta hakkas nüüd jälle sauna ehhitama ja parrandama agga ei se olnud kerge asst, sest temmal ei olnud middagi, egga tahtnud teised külla-rahwas tedda aidata waid pilksid ja näitafid näppuga temma peale. Agga sest innimenne ei leia abbi, waid enneminne pahhandab. Peter ei pahhandanud. Kui mõnni pilgates küsis, kas ta käinud Samara-maal ehk Krimmis, siis wastas allandlikult: „ma olin ärva efsinud, nüüd tullin isja kotta taggast; olin surnud, nüüd hakkas ellama!“ Ta püdis nüüd tööd leida ja näggi ennesse tö jures suurt õnnistust olla. Sai pea parremaid ridid ihho peale, teggi kannale ne kattutse ja ahjo ja weel jäi järrele, mista kõhho täita. Rahwas siis ennam tedda ei pilganud,

mitto wöttis tedda õige sõbra kombel wasto ja aitas tedda nõuu- ja tunga. Agga Peter teggi nüüd tö jures ka palwet ja lugges õhto ja hommikto Summala kannast. Selle läbbi sai wimaks kindlaks selle peäle, et olli armo leidnud ja pattud temmale andeks antud, needgi pattud, mis naese ja laste wasto olli teinud. — Sel ajal surrid seal küllas järsto mees ja naene ja kaks last jäi järrele walla toita, agga kegi neid ei tahtnud ennesse jure wotta egga kaswata. Siis Petril tulli hea nõu: „tahhan neid lapsi assemele wotta! Summal on mulle furi asjo teinud, eks ma selle wähhemaga peaks tedda tänamas!“ Kohhe wöttis neid ennesse jure ja ütles mulle nüüd rõmuga: „neist lastest näen diete filmaga, et Summal weel mind armastab. Hea õppetusse wõttawad wasto, on terwe ihho- ja wagga melega ja kannatulelikud. Leiwast egga tööst polle iales weel pudo olnud ja kui wahhest wiimne rasuke olli sõdud ja murre liggi tulli, siis ikka head nabrid töid sedda ja teist, — Summal neid lalkitas! Nüüd lapsed jubba ühhe talwe käinuwad kolis, ja kui õhto mulle rägiwad mis sel päwal õppinud ja kui armsaid laulusid minno ees laulwad, — oh siis jään lapses neudega, siis on mul rõõm agga on ka häbbi, et keige omma kurja ello järrel ni suurt õnne weel tohhiin maitsta!“ Nenda ta räkis, wesst olli filmis.

Wiis aastat pärrast sedda, — se on mullo talwe, — käisin teed ja sain P. külla liggidalle. „Lähhan ommeti Roido Petrit watama!“ mõtlesin seal ja pea seisin temma ukse ees. Toast olli lapsi hää kuulda, se lugges: „Ma tahhan jätta mahha sind, kawwal ilma ma — n. t. j.“ Kui laul otja sai, läksin sisse. Peter olli wodis haige. Ta pea olli hallits läinud, palle tõrwest kahwatanud, agga ta südda olli terwe; sedda tundsin ta kõnnebest. Kaks last seisis temma jures, teise käes laulo-ramat. Peter rõ-

mustas mind nähhes, agga ei ta sudanud ennam paljo rävida. — Sedda ütles minno küsümiste peale, et temma esimesesed kaswatikkud läinud tenima ja et leiwa-wanne-mad nendega rahhul. Nüüd ta wõtnud jälle kaks last ennefe jure agga neid peats Summala ja teiste innimeste holeks jätmä — „sest minno ello-päwad hakkawad otsa lõppema — ütles wimaks, — ja mul ongi himmo, kōddo olla omma Issanda jures — temma on minnulegi Issa kotta asjet walmistanud!“

Mõnne päwa pärrast tullin seddasamma teed taggasi; läksin jälle süüna sisse. Peter olli diete õelnud: jubba temma hing olli Summala jures, agga ta kehha olli wōdis furno linnas. Temma lapsed, — nenda nimmetas ikka omma kaswatikkud, — nutsid, agga küllamees seisis nende jures, se ütles minnule: „Temma wanna kaddunud olli minno kallis sõbber! Mind ja mõnda teist on ta saatnud Summalat tundma! Mis ma temmale nüüd parremat wōin tehha: tahhan need lapsed wōtta ja kaswatada temma mällestusfeks!“ — „Te sedda ja Summal õnnis-tago find!“ wastasit minna ja läksin ärra; agga minno südda kitis Petrist: „ta olli furnud, agga wata, ta tõusis ellama! ta ellab, ehk ta kül nüüd furnud!“